

Faglige sluttrapport – lærebok i reindrifftsrett

Av Øyvind Ravna

24. juli 2019.

Arbeidet med boka «Same- og reindrifftsrett» ble oppstartet sommeren 2016. Det ble imidlertid satt noe på vent som følge av at prosjektansvarlig (undertegnede) hadde forskningsopphold utenlands i perioden november 2016 t.o.m. juni 2017. Arbeidet har skjedd dels parallelt med annet arbeid og dels gjennom frikjøp slik at jeg har kunnet jobbe med boka sammenhengene i perioder. Slik frikjøp har skjedd oktober 2016, april 2017 og mars-april 2018, til sammen fire måneder.

Arbeidet har tatt lenger tid enn forutsatt. Dette skyldes ikke bare at arbeidet tidsmessig ble noe forskjøvet pga. forskeroppholdet utenlands, men helst fordi boka er blitt betydelig mer omfattende enn først forutsatt (vil passere 500 sider) og fordi det har skjedd mye innen same- og reindrifftsretten de siste årene; her nevnes spesielt rettssaker, inngrepssaker og lovendringer. Av pedagogiske hensyn er det også lagt inn en god del fotografier og andre illustrasjoner, noe som også har bidratt til at prosjektet har tatt tid.

Sluttrapporten skal inneholde et kort sammendrag, problemstilling, resultater og konklusjon. Nedenfor tas det inn et kort boksammendrag. For et prosjekt som dette har det vært naturlig å bytte problemstilling med målsetting. I og med at sluttproduktet er en forskningsbasert lærebok, fremkommer resultatene som (og i) selve boka. Som lærebok vil den imidlertid ikke ha konklusjoner på samme måte som i en avhandling eller en forskningsbasert artikkel. Hva som er praksis og gjeldende rett innenfor de temaer som gjennomgås i boka, må likevel også betraktes som konklusjoner. Boka utgjør forøvrig også prosjektets publikasjon og formidling, og vil bli oversendt straks den foreligger i trykket tilstand.

Sammendrag (av boka):

Boka åpner med en innledning av generell interesse for same- og reindrifftsretten. Deretter har den en bred historisk og rettshistorisk gjennomgang av så vel reindriftshistorien som annen samisk historie, hvor det gis en godt innblikk i reindrifftslovgivningen helt tilbake fra

lappekodisillen fram til i dag. Gjennom den synliggjøres det blant annet hvorfor samene er urfolk i Norge og hvorfor reindriften er en helt sentral samisk kulturbærer og næring. Her omtales også det vekslende synene på samisk språk og kultur, fornorskingsperioden, læren om statens grunn og revitaliseringen, hvor det hele avrundes med rettsutviklingen etter Altasaken frem til Finnmarksloven og reindriftsloven av 2007.

Same- og reindriftsretten omfatter rettsregler fra flere rettssystemer: Det er de folkerettslige reglene som ivaretar samisk kultur og naturressursrettigheter, og de interne norske rettsreglene; særlig på samerettens, tingsrettens og arealplanrettens område. Videre har samiske rettsregler, med andre ord samiske sedvaner og rettsoppfatninger, en plass i rettskildetilfanget. Boka har tatt høyde for dette med et omfattende kapittel om rettskilde- og metodelæren i same- og reindriftsretten, gjennomgått på en grundig og pedagogisk måte, hvor det settes fokus på hvordan finne og anvende rettskilder og rettsregler fra de forskjellige rettssystemene. En del av dette er også et omfattende kapittel om Konstitusjonelt og folkerettslig vern av samisk kultur.

Deretter fortsette boka med et grundig kapittel om erverv og anerkjennelse av bruks- og eiendomsrett, herunder reglene om *alders tids bruk*. Dette kapitlet vil strekke seg utover det som alene gjelder reindriftssamisk bruk, men likevel ha særlig blikk på forhold innen samisk reindrift.

Kjernen av i boka er en gjennomgang av reindriftslovens regler og reguleringer. Den tar utgangspunkt i at retten til å drive reindrift i det samiske reinbeiteområdet er forankret i alders tids bruk og nærmere regulert i loven. Reindriftsloven av 2007 har dratt opp nye linjer for vekten på samiske tradisjoner og forvaltningen av interne forhold i reindriften, herunder den enkelte reineiers privatrettslige stilling. I 2013 ble loven revidert, noe som har medført betydelige endringer av offentlig forvaltning og styring av reindriften. Utover lovens regler, gjennomgås også regler forankret i samisk sedvane og alders tids bruk.

De siste fire årene er det blitt avsagt en rekke betydningsfulle høyesterettsdommer. Stjernøya-dommen, Sara-dommen, Nesseby-dommen og Femund-dommen er bare noen av disse. Alle disse dommene har hatt – og vil ha betydning for samisk reindrift. Flere av dem reiser dessuten folkerettslige problemstillinger som i liten grad har vært drøftet tidligere. Også dette vies oppmerksomhet i boka.

I likhet med reindriften er store deler av det øvrige grunnlaget for samisk kultur forankret i bruk av natur og naturressurser. Dette har gjort det naturlig å la temaet for

denne boken strekke seg utover de rettsforhold som alene gjelder for samisk reindrift. Boken vil blant annet ta for seg regler for inngrep i og vern av tradisjonelle samiske landområder, herunder de folkerettslige forpliktelsene Norge har påtatt seg for å verne om det samiske folkets rett til å bruke slike landområder. Videre har det vært naturlig å la boka omhandle de vesentlige endringer i forvaltningsordningen for ressursområdene i det samiske reinbeiteområdet i Finnmark, herunder nye forvaltnings- og rettsavklaringsordningene for utmark og naturbruk som er vedtatt. Navnlige gjelder det Finnmarks-eiendommen, Finnmarkskommisjonen.

For de samiske områdene sør for Finnmark avga Samerettsutvalget II en utredning med forslag til ny forvaltningsordning i 2007, hvor det blant annet er foreslått en forvaltningsmodell og en rettskartleggingsordning ikke ulik de som er iverksatt i Finnmark. Våren 2018 avga Statsallmenninglovutvalet forslag til ny fjellov i NOU 2018: 11. Også dette forslaget vil ha betydning for bruks- og rettsforhold i de samiske områdene i Midt-Norge og vies plass i bok.

Samlet sett omfatter dette retten til bruk og forvaltning av samenes tradisjonelle landområder og naturressurser. Sammen med de tradisjonelle reindrifftsrettslige temaene vil dette være tema i boken.

Målsetting

Dette prosjektet har ikke noen alminnelig forskningsproblemstilling. Det er derfor mer relevant å se på målsettingen med prosjektet. Målsettingen er å lage en bok i reindrifftsrett, under arbeidet utvidet til også omfatte andre sider av samisk naturbruk. Målgruppa sikter mot studenter og ansatte ved juridiske fakulteter og andre høyere læresteder hvor det undervises i same- og reindrifftsrett. Den er allerede satt på pensum i spesialfag i reindrifftsrett (jur 3616) ved Det juridiske fakultet, UiT, og i reindrifftsrett (BOA 200) på bachelor i reindrifftsstudier ved Samisk Høyskole. Boka sikter ikke bare mot Den vil også være relevant for praktikere som advokater, dommere og ansatte i forvaltningen.

For å illustrere bokas målsetting kan det vises til stortingsmeldingen om en bærekraftig reindrift fra 1991–92. Det uttalte Landbruksdepartementet at uten «klare rettsregler som kan legges til grunn av domstolene og i samfunnsutviklingen for øvrig, ville den samiske reindrift ikke kunne la seg opprettholde som et fortsatt viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv» (s. 83). Uttalelsen er i dag like aktuell som da den ble fremmet, og kan også

utvides til å omfatte annen samisk naturbruk. Prosjektet målsetting har følgelig vært å lage en bok som kan bidra til at rettsreglene som angår den samiske reindriften og annen samisk naturbruk skal framstå som klarer.

Resultater

Resultatet vil være boka Same- og reindriftsrett, utgitt av Gyldendal akademisk. Boka er nå slutfasen av produksjonen og den vil gå i trykken i løpet av juli og være klar før skolestart i august. Boka vil bli oversendt RUF / Landbruksdirektoratet straks den foreligger.

Målsettingen med prosjektet er dermed også oppnådd.